

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การออม การลงทุน และการเจริญเติบโตเป็นส่วนที่สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการออมนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดความสามารถในการลงทุนและการผลิตของประเทศ แล้วส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยตรง การออมในประเทศที่กำลังพัฒนาถือว่ามีความสำคัญและเป็นแหล่งเงินทุนที่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศ เงินออมเป็นเงินทุนส่วนหนึ่งที่หน่วยเศรษฐกิจภาคเอกชนและรัฐบาลสามารถนำไปใช้เพื่อการสนับสนุนการลงทุนพัฒนาและสร้างความมั่นคงทางการเงินให้กับประเทศ การที่เกิดภาวะการออมในประเทศที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการการลงทุนจึงจำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศซึ่งมีความเสี่ยงอันจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ

ตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปีพ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ระบบเศรษฐกิจของไทยได้ประสบปัญหาการขาดแคลนเงินออมมาโดยตลอดและจำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งเงินจากต่างประเทศในการพัฒนารูปแบบต่างๆ โดยระยะแรกยังไม่มีความรุนแรงมากนัก แต่จากนโยบายสนับสนุนการลงทุนภาคอุตสาหกรรมของรัฐบาลทำให้การลงทุนขยายตัวในอัตราที่สูงมากขณะที่เงินออมเพิ่มขึ้นในอัตราก่อนข้างช้าจึงไม่สอดคล้องกับการลงทุนและพร้อมกันนั้นการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดก็เพิ่มขึ้นอย่างมาก ในระหว่างปีพ.ศ. 2539-2540 ประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำและวิกฤตการณ์ทางการเงิน มีการไหลออกของเงินทุนต่างประเทศและการเก็งกำไรค่าเงินบาทซึ่งกระทบถึงความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจของไทยมาก จากการศึกษาสัดส่วนมูลค่าการออมและการลงทุนต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP: Gross Domestic Product) ในช่วงก่อนและหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1.1 พบว่าเกิดช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนโดยการออมมีไม่เพียงพอกับระดับการลงทุนมาตลอดช่วง 9 ปีตั้งแต่ปีพ.ศ.2532 จนถึงปีพ.ศ.2540 แต่ช่องว่างก็มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วจากที่มีค่าติดลบอยู่ร้อยละ 2.1 ของ GDP ในปีพ.ศ.2540 ได้ปรับเพิ่มขึ้นมาเป็นร้อยละ 12.3 ในปีพ.ศ.2541 ซึ่งจากข้อมูลของการลงทุนที่แสดงไว้ในตารางก็พบว่าเกิดการหดตัวของการลงทุนอย่างรุนแรงจากร้อยละ 35.0 ของ GDP เหลือร้อยละ 23.8 ในปีพ.ศ.2541 ขณะที่การออมของประเทศกลับมีค่าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 32.9 เป็นร้อยละ 36.1 ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากผลของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ทำ

ให้ธุรกิจจำนวนมากต้องปิดกิจการและเลิกจ้างงาน ประชาชนทั่วไปก็มีการระมัดระวังในการใช้จ่ายมากขึ้น ทำให้ระดับการออมมีเพิ่มขึ้นมากกว่าปกติ

ตารางที่ 1.1 แสดงช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุน
ในช่วงก่อนและหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

	(หน่วย: ร้อยละ)									
สัดส่วนต่อ GDP	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541
การออม	26.9	33.0	29.4	33.9	34.3	34.7	33.6	33.6	32.9	36.1
การลงทุน	30.6	40.4	38.0	39.9	40.0	40.3	41.6	41.7	35.0	23.8
การออมลบการลงทุน	-3.7	-7.4	-8.6	-6.0	-5.7	-5.6	-8.0	-8.1	-2.1	12.3

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2542)

ในปีพ.ศ.2541 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติตามที่กระทรวงการคลังเสนอ กำหนดให้วันที่ 31 ตุลาคมของทุกปี เป็น “วันออมแห่งชาติ” โดยไม่ถือเป็นวันหยุดราชการ พร้อมทั้งให้มีการจัดสัปดาห์ส่งเสริมวัฒนธรรมการออมของชาติ ในช่วงวันที่ 31 ตุลาคม ถึงวันที่ 7 พฤศจิกายนของทุกปี ทั้งนี้เพื่อให้การรณรงค์ส่งเสริมการประหยัดและการออมเป็นรูปธรรมขึ้น ทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการประหยัดและรู้จักเก็บออมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และประเทศชาติ หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจสถานการณ์ได้คลี่คลายไปในแนวทางที่ดีขึ้นอย่างช้าๆ ประเทศไทยสามารถทยอยคืนเงินกู้แก่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF: International Monetary Fund) จึงได้รับการปรับระดับการเงินในด้านบวก ประเทศไทยค่อยๆ พัฒนาจากการอยู่รอดมุ่งไปสู่ความยั่งยืน รัฐบาลได้ดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบคู่ขนาน (Dual Track Development) เส้นทางหนึ่งพึ่งพาปัจจัยภายนอก อีกด้านหนึ่งก็เน้นปัจจัยภายในประเทศ เป้าหมายสำคัญก็คือการรักษาสมดุลระหว่างทางคู่ขนานนี้ สร้างเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ มีการกระจายตัว และมีความยั่งยืน

การบริหารประเทศระยะต่อมารัฐบาลได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งเป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนา โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มุ่งการพัฒนาประเทศในอนาคต 20 ปี มีจุดมุ่งหมายเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของ

คนส่วนใหญ่ในประเทศให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและการสร้างค่านิยมที่ช่วยให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานโดยยึด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทาง ยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุล พอดี และความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน ทำให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ยังคงยึดพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญภายใต้หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกัน และสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นทุกมิติ โดยอาศัยทุนของประเทศที่มีสะสมอยู่มากมาย ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเสริมสร้างให้เข้มแข็ง เป็นรากฐานการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม รวมทั้งระดับประเทศ ภายใต้แนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้นำผลการระดมความคิดเห็นในเวทีต่างๆ มาสังเคราะห์และกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยพัฒนาศักยภาพคนไทยให้มีความรอบรู้คู่คุณธรรม มีสุขภาวะที่ดี พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเป็นกำลังปัญญาในการพัฒนาประเทศให้สามารถก้าวทันโลกได้อย่างรู้เท่าทันและอย่างมั่นคง สังคมไทยมีความสุข รักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย และมีการเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ

2. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ให้มีความสำคัญกับการสร้างสังคมที่เป็นธรรม ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง รวมทั้งสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนและการแก้ไขปัญหาความยากจน

3. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและการแข่งขันได้ในช่วงศตวรรษแห่งเอเชีย ปรับฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง โดยบริหารเศรษฐกิจมหภาคให้มีเสถียรภาพ ลดการพึ่งพาจากภายนอกและพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการผลิต ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ พลังงานและบริหารองค์ความรู้และกลไกที่เกี่ยวข้อง

4. การพัฒนาฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการจัดการองค์ความรู้ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ส่งเสริมการผลิต

และการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการวางรากฐานสำหรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว

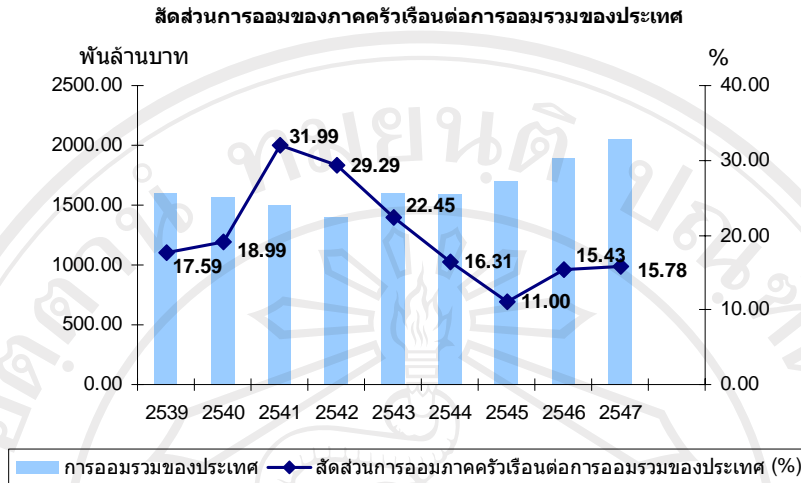
5. การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน โดยปรับโครงสร้าง กลไกและกระจายการจัดสรรทรัพยากรสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน กระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดบริการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการประเทศ และเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทย

อย่างไรก็ตามการออมที่มีไม่เพียงพอต่อการลงทุนของประเทศยังคงเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างมาก การขาดแคลนเงินออมทำให้การพัฒนาประเทศต้องพึ่งแหล่งทุนจากต่างประเทศในรูปแบบเงินกู้ยืมมาก ประเทศจึงต้องมีหนี้สินต่างประเทศ ซึ่งกระทบถึงดุลบัญชีเดินสะพัดและอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้อีก รัฐบาลไทยจึงได้ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาในระยะยาว โดยพยายามรณรงค์ให้ภาคครัวเรือนมีการออมต่อเนื่องผ่านระบบสถาบันการเงินเพิ่มขึ้น สถาบันการเงินทั้งหลายก็ได้ตอบสนองต่อความต้องการออมของประชาชนโดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับการออมให้มีรูปแบบและทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น

การออมของภาคครัวเรือนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการออมในภาคเอกชน (ครัวเรือนและธุรกิจ) ซึ่งเป็นภาคที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โดยการออมภาคครัวเรือนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้และรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือน อย่างไรก็ตามสภาพการณ์การออมของครัวเรือนไทยในช่วงที่ผ่านมาสัดส่วนระหว่างการออมภาคครัวเรือนต่อการออมทั้งประเทศของประเทศไทยมีอัตราที่ลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมาและเพิ่มสูงขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้นในช่วงหลังปี 2545 ดังแสดงไว้ในรูปที่ 1.1 ซึ่งในภาพรวมแล้วการออมของภาคครัวเรือนยังมีสัดส่วนอยู่ในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับสัดส่วนการออมในภาคอื่น ๆ

กลุ่มงานคุณภาพการเงิน การออม และการลงทุน สำนักนโยบายการออมและการลงทุนได้ทำการศึกษาถึงสภาพการณ์การออมของครัวเรือนไทยในปัจจุบัน เพื่อพิจารณาถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงของการออมของครัวเรือนว่ามีทิศทางเป็นเช่นไรและพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การออมของครัวเรือนที่จะเป็นไปได้เพื่อส่งเสริมการออมแก่ภาคครัวเรือนของประเทศไทย

รูปที่ 1.1 สัดส่วนการออมของภาคครัวเรือนต่อการออมรวมทั้งประเทศ

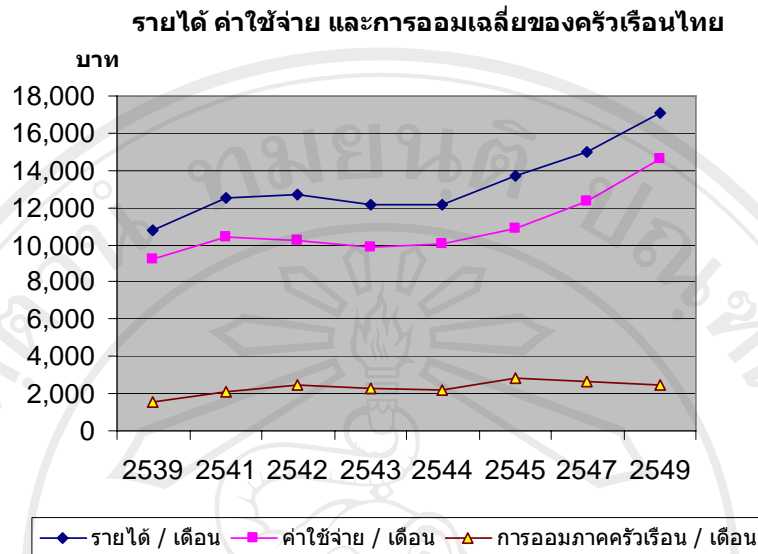
ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2547)

ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่งได้ทำการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในด้านรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอช่วยให้ทราบถึงสภาพการณ์การออมของภาคครัวเรือนว่ามีปริมาณเงินออมเท่าใด การออมในที่นี้คำนวณได้จากรายได้เฉลี่ยหักด้วยค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน ซึ่งค่าที่ได้แสดงให้เห็นถึงการออมในรูปของตัวเงินและการออมในรูปสินทรัพย์อื่น ๆ ด้วยเช่น ทองคำ ที่ดินและทรัพย์สินมีค่าอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาข้อมูลการออมของประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา พบว่าการออมภาคครัวเรือนซึ่งพิจารณาจากรายได้ และค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด ถึงแม้ว่ารายได้ของภาคครัวเรือนมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น แต่ค่าใช้จ่ายของภาคครัวเรือนก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน ดังแสดงไว้ในรูปที่ 1.2

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในปี 2549 เท่ากับ 17,122 บาท เพิ่มขึ้นจาก 10,779 บาท ในปี 2539 หรือขยายตัวร้อยละ 7.09 ต่อปี ขณะที่ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนเท่ากับ 14,640 บาท ในปี 2549 เพิ่มขึ้นจาก 9,190 บาท ในปี 2539 หรือขยายตัวร้อยละ 7.17 ต่อปี ทั้งนี้พบว่าอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนมีอัตราการขยายตัวต่ำกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา ส่งผลให้เงินออมภาคครัวเรือน ซึ่งเกิดจากรายได้หักค่าใช้จ่ายเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลง โดยจากปี 2541 ที่การออมของครัวเรือนมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ต่อปีแต่ในครึ่งปีแรกของปี 2549 อัตราการขยายตัวของภาคครัวเรือนกลับลดลงถึงร้อยละ 6.90 ต่อปี ทั้งนี้อัตราการขยายตัวของภาคครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 5.46 ต่อปี เท่านั้น ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1.2

รูปที่ 1.2 รายได้ ค่าใช้จ่าย และการออมเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในประเทศไทย

หมายเหตุ: ข้อมูลในปี 2549 เป็นข้อมูลในช่วงครึ่งปีแรก (ม.ค.-มิ.ย.)

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 1.2 แสดงรายได้ ค่าใช้จ่ายและการออมเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในประเทศไทย

หน่วย:บาท

	2539	2541	2542	2543	2544	2545	2547	2549 ^{3/}	เฉลี่ย
รายได้ / เดือน	10,779	12,492	12,729	12,150	12,185	13,736	14,963	17,122	13,270
อัตราการขยายตัว (%)		15.89	1.90	-4.55	0.29	12.73	8.93	14.43	7.09
ค่าใช้จ่าย / เดือน ^{1/}	9,190	10,389	10,238	9,848	10,025	10,889	12,297	14,640	10,940
อัตราการขยายตัว (%)		13.05	-1.45	-3.81	1.80	8.62	12.93	19.05	7.17
การออมครัวเรือน / เดือน ^{2/}	1,589	2,103	2,491	2,302	2,160	2,847	2,666	2,482	2,330
อัตราการขยายตัว (%)		15.00	18.45	-7.59	-6.17	31.81	-6.36	-6.90	5.46
สัดส่วนการออมต่อรายได้ (%) (Average Propensity to Save)	14.74	16.83	19.57	18.95	17.73	20.73	17.82	14.50	17.56

หมายเหตุ:

1/ ค่าใช้จ่าย ไม่รวมค่าใช้จ่ายที่เป็นการสะสมทุน เช่น ซื้อ/เช่าซื้อ บ้าน ที่ดิน และของมีค่า เช่น เพชร

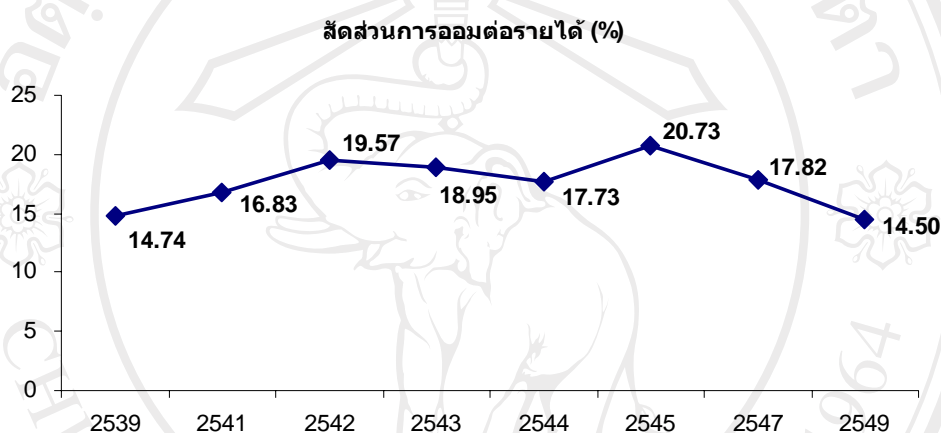
2/ การออมของครัวเรือน คือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนหักด้วยค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน

3/ ข้อมูลในปี 2549 เป็นข้อมูลที่จัดเก็บในช่วงครึ่งปีแรก (มกราคม-มิถุนายน)

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

เมื่อพิจารณาสัดส่วนการออมต่อรายได้ของครัวเรือน (Average Propensity to Save) พบว่า สัดส่วนการออมต่อรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยในช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมา มีอัตราร้อยละ 17.56 ต่อปี กล่าวคือเมื่อครัวเรือนมีรายได้ 100 บาทครัวเรือนจะเก็บออมไว้ 17.56 บาท ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า สัดส่วนการออมต่อรายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2545 ที่ร้อยละ 20.73 แล้วลดลงตามลำดับ จนอยู่ที่ร้อยละ 14.50 ในครึ่งปีแรกของปี 2549 ดังแสดงไว้ในรูปที่ 1.3

รูปที่ 1.3 สัดส่วนการออมต่อรายได้ของครัวเรือน โดยเฉลี่ย

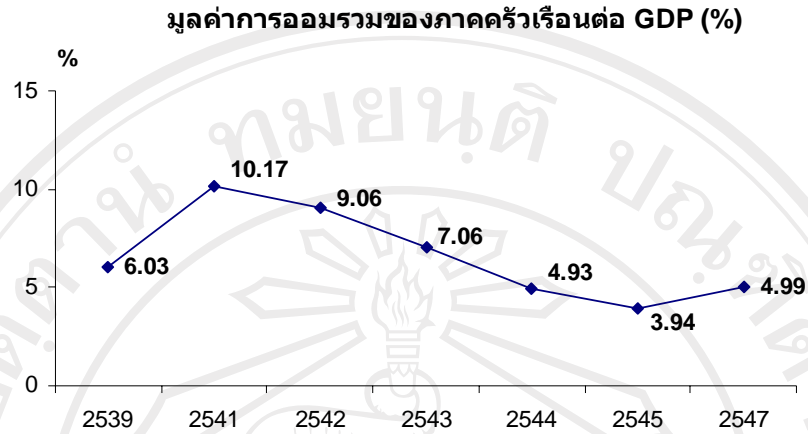

หมายเหตุ: ข้อมูลในปี 2549 เป็นข้อมูลในช่วงครึ่งปีแรก (ม.ค.-มิ.ย.)

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์การออมรวมของภาคครัวเรือนต่อ GDP ของประเทศก็พบว่า มีแนวโน้มที่จะปรับตัวลดลงเช่นกัน กล่าวคือจากร้อยละ 6.03 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 3.94 ในปี 2545 อย่างไรก็ตามในปี 2547 การออมของภาคครัวเรือนได้ปรับตัวสูงขึ้นเพียงเล็กน้อยจากร้อยละ 4.99 ของ GDP ดังแสดงไว้ในรูปที่ 1.4 ซึ่งจะสังเกตได้ว่าการออมของครัวเรือนอยู่ที่ร้อยละ 4-5 ของ GDP ซึ่งเป็นระดับที่ไม่สูงนัก ทั้งนี้โดยปกติแล้ว การออมของครัวเรือนอย่างน้อยควรจะอยู่ในระดับที่มากกว่าร้อยละ 10 เมื่อเทียบกับ GDP

รูปที่ 1.4 มูลค่าการออมรวมของภาคครัวเรือนต่อ GDP ในประเทศไทย

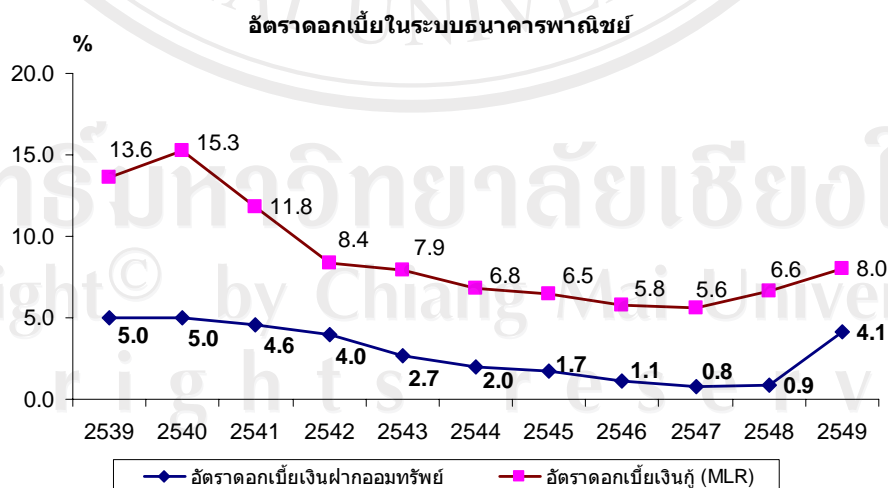
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2547)

การลดลงของเงินออมภาคครัวเรือนไทย อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1) อัตราดอกเบี้ยที่มีแนวโน้มลดลง การที่อัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มลดลง ดังแสดงไว้ในรูปที่

1.5 ทำให้เกิดผลกระทบต่อการออมของภาคครัวเรือนผ่านตัวแปร 2 ด้านคือ

รูปที่ 1.5 อัตราดอกเบี้ยในระบบธนาคารพาณิชย์

หมายเหตุ : ข้อมูลในปี 2549 เป็นข้อมูลช่วงครึ่งปีแรก (ม.ค.-มิ.ย.)

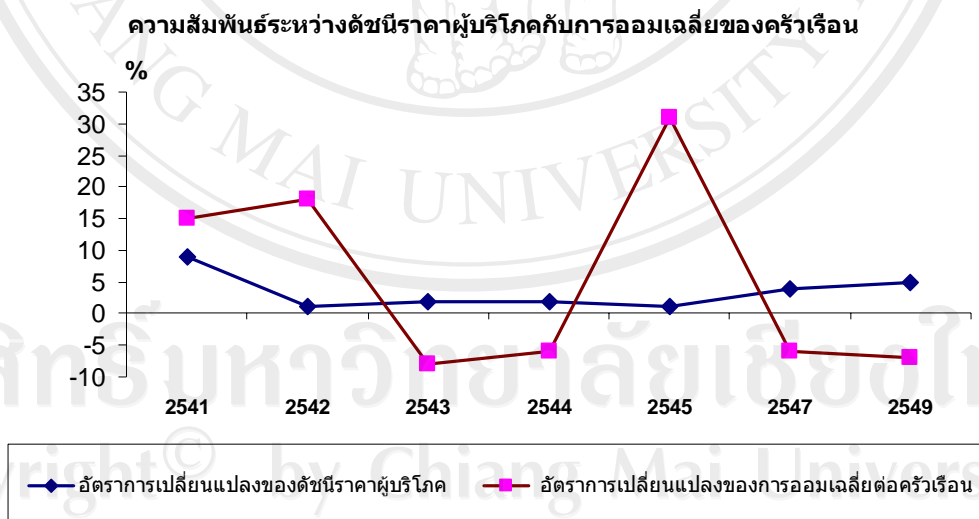
ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

(1) **ด้านรายได้** การที่อัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มลดลง ทำให้ผลตอบแทนจากการออมในธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินที่ครัวเรือนได้รับลดลงตามไปด้วย อีกทั้งผลตอบแทนดังกล่าวยังน้อยกว่าการนำไปลงทุนด้านอื่น ๆ เช่น การลงทุนในทรัพย์สินมีค่า อสังหาริมทรัพย์ หรือลงทุนในตลาดหุ้น เป็นต้น ซึ่งให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่าการเก็บออมหรือการฝากไว้กับธนาคารพาณิชย์ดังกล่าว

(2) **ด้านการใช้จ่ายใช้สอย** การลดลงของอัตราดอกเบี้ยซึ่งหมายถึงต้นทุนของเงินที่ถูกส่งผลให้ประชาชนมีการใช้จ่ายใช้สอยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเก็บออมเอาไว้ในรูปเงินสดไม่สามารถให้ผลตอบแทนหรืออัตราประโยชน์ที่ดีกว่าการนำไปใช้สอย

2) **ภาวะเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้น** โดยในช่วงที่ผ่านมาอัตราเงินเฟ้อของประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อภาคครัวเรือนทำให้ค่าใช้จ่ายในการครองชีพของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นจึงส่งผลให้การออมของครัวเรือนปรับตัวลดลง จากความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีราคาผู้บริโภคกับการออมโดยเฉลี่ยของครัวเรือน รูปที่ 1.6 แสดงให้เห็นว่าในช่วงที่ดัชนีราคาผู้บริโภคเพิ่มสูงขึ้นอัตราการออมจะลดลงแต่ในช่วงที่ดัชนีราคาผู้บริโภคปรับตัวลดลงอัตราการออมกลับเพิ่มสูงขึ้น

รูปที่ 1.6 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีราคาผู้บริโภคกับการออมภาคครัวเรือนของไทย

หมายเหตุ: ข้อมูลในปี 2549 เป็นข้อมูลในช่วงครึ่งปีแรก (ม.ค.-มิ.ย.)

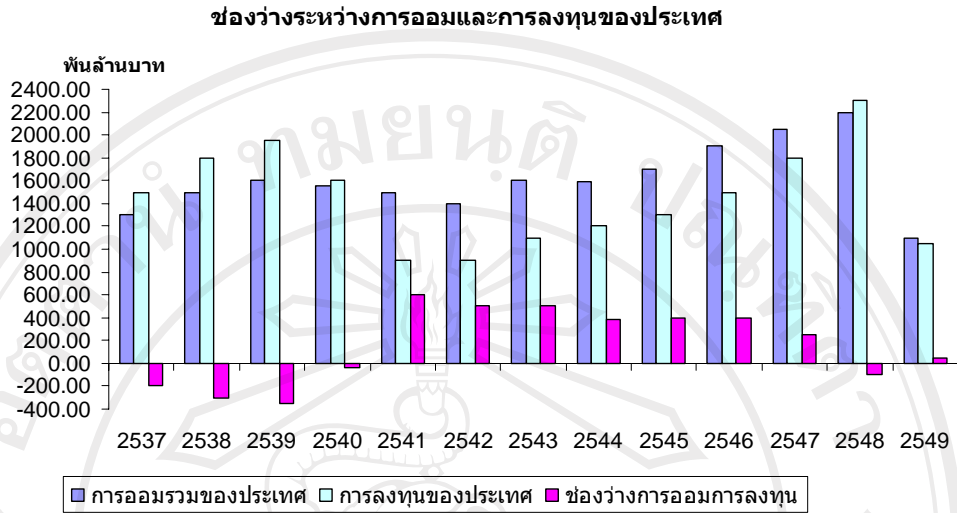
ที่มา: สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้าและสำนักงานสถิติแห่งชาติ

3) นโยบายของภาครัฐ ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาภาครัฐ ได้พยายามกระตุ้นการใช้จ่ายและการบริโภคของประชาชนผ่านโครงการต่างๆ เช่น โครงการบ้านเอื้ออาทร ธนาคารประชาชน โครงการกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้นเพื่อกระตุ้นให้เศรษฐกิจโดยรวมขยายตัว ทำให้มีการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเพิ่มสูงขึ้นทั้งของภาครัฐเรือนและประเทศจึงส่งผลให้ภาวะเงินออมของครัวเรือนลดลง

4) ข้อสังเกตจากการออมเฉลี่ยของครัวเรือน จากตารางที่ 1.2 ในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2549 พบว่าอัตราการขยายตัวของค่าใช้จ่ายครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าอัตราการขยายตัวของรายได้ ส่งผลให้อัตราการออมภาคครัวเรือนเฉลี่ยหดตัวลงจากปี 2547 ถึงร้อยละ 6.90 ซึ่งน่าจะมีสาเหตุเนื่องมาจากในช่วงครึ่งปีแรก ประเทศไทยมีเทศกาลที่ทำให้ครัวเรือนมีการใช้จ่ายในระดับสูง เช่น การแข่งขันฟุตบอลโลก งานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงครึ่งปีหลังของปี 2549 การออมภาคครัวเรือนคาดว่าจะเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากความผันผวนทางการเมืองที่เกิดขึ้น ทำให้ครัวเรือนไม่มั่นใจในสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ จึงชะลอการใช้จ่ายรวมทั้งอัตราเงินเฟ้อในช่วงหลังของปีก็มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งน่าจะส่งผลให้ครัวเรือนมีการออมเพิ่มสูงขึ้น

จากแนวโน้มที่เกิดขึ้นของการออมของภาคครัวเรือนที่ลดน้อยลงสามารถส่งผลให้การออมโดยรวมของประเทศอาจลดลงได้ในอนาคต อีกทั้งอาจไม่พอเพียงต่อความต้องการเงินลงทุนเพื่อการลงทุนในอนาคตซึ่งเงินออมเป็นเงินทุนภายในประเทศที่มีความเสี่ยงต่ำ การขาดแคลนเงินออมจะสร้างปัญหาทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค โดยที่ในระดับจุลภาค ได้แก่ภาคประชาชนนั้นจะทำให้ขาดความมั่นคงทางการเงินและขาดสินทรัพย์ที่จะสร้างทุนต่อไปในอนาคต สำหรับในระดับมหภาคจะส่งผลให้เกิดปัญหาความสมดุลระหว่างการออมและการลงทุนขึ้นได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมาช่องว่างระหว่างการออม-การลงทุนมีปริมาณที่แคบลงเรื่อย ๆ โดยระดับการออมได้สูงขึ้นกว่าการลงทุนตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมาจนกระทั่งปี 2548 ที่เกิดช่องว่างของการออม-การลงทุนที่ติดลบขึ้นอีกครั้งขณะที่ในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2549 พบว่าระดับการออมมีค่าใกล้เคียงกับการลงทุน รูปที่ 1.7 แสดงให้เห็นว่าหากการออมของประเทศเพิ่มขึ้นไม่ทันกับการขยายตัวของการลงทุนประเทศไทยก็จำเป็นต้องพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอาจนำมาซึ่งปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจดังเช่นในอดีตที่ผ่านมาได้ นอกจากนี้การขาดแคลนเงินออมยังสามารถสร้างแรงกดดันให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินสูงขึ้นและเป็นผลให้เกิดต้นทุนที่สูงขึ้นแก่ธุรกิจและครัวเรือนอีกเช่นกัน

รูปที่ 1.7 ช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนของประเทศไทยปัจจุบัน

หมายเหตุ: ข้อมูลในปี 2549 เป็นข้อมูลในช่วงครึ่งปีแรก (ม.ค.-มิ.ย.)

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งถูกรัฐบาลเลือกให้เป็นเมืองหลักเมืองหนึ่งใน 11 เมืองที่กระจายอยู่ตามภาคต่างๆของประเทศไทยเพื่อเป็นศูนย์กลางความเจริญและฐานเศรษฐกิจจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) โครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่อาศัยการผลิตภาคเกษตรเป็นหลัก แต่เศรษฐกิจนอกภาคเกษตรก็มีความสำคัญเพิ่มขึ้น การค้าปลีก-ส่ง การบริการ การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมต่างมีการขยายตัว โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ขยายตัวไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองซึ่งมีธุรกิจอยู่มากมายและเป็นเขตที่ประชาชนมีรายได้โดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์สูง เมื่อรัฐบาลมีการอัญเชิญหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ หลักการบริหารประเทศตามแนวนโยบายนี้ก็คือการให้ความสำคัญกับการเติบโตที่เน้นประสิทธิภาพในทุกระดับของภาคเศรษฐกิจ ตั้งแต่ระดับฐานราก, ระดับธุรกิจ และระดับรัฐ โดยยึดองค์ความรู้ควบคู่คุณธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระบุว่าต้องดำเนินเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ รองรับการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกและร่วมอยู่ในเวทีการค้าของโลกไม่ได้ขัดต่อต่อระบบเศรษฐกิจเสรี ทั้งยังช่วยเสริมให้กลไกตลาดสามารถทำงานได้ดีขึ้น โดยไม่บิดเบือน เป็นระบบที่โปร่งใส ผู้บริโภคได้ประโยชน์และประเทศชาติเกิดประสิทธิภาพ ผลักดันให้เศรษฐกิจมหภาคของประเทศเติบโตได้อย่างมี

ประสิทธิภาพซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก ในระดับครัวเรือน รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงมาเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงการเก็บออม มีการใช้จ่ายที่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและลดการก่อหนี้ สถาบันการเงินก็ตอบสนองนโยบายของรัฐบาลโดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ให้ประชาชนรู้จักการออมเงินอย่างต่อเนื่อง มีการนำเสนอผลิตภัณฑ์การออมหลากหลายรูปแบบ ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและระบบเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการออมของภาคครัวเรือน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาว่าภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่มีพฤติกรรมการออมสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ว่าสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบการออมของภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการออมของภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออมของภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษานี้เป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) ทำให้ทราบว่า การออมของภาคครัวเรือน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่มีแนวโน้มไปในทิศทางใด
- 2) ทำให้ทราบว่าภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีวินัยในการออมหรือไม่
- 3) ทำให้ทราบว่าภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่มีพฤติกรรมการออมสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร
- 4) ทำให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการออมของภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

- 5) ทำให้ทราบข้อมูลการออมของภาคครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ เพื่อวางแผนส่งเสริมการมีวินัยในการออมแก่ภาคครัวเรือนให้สอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาลในปัจจุบัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษานี้ให้เป็นการศึกษาเฉพาะครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุในช่วง 35-60 ปี ซึ่งเป็นวัยทำงานและมีเงินเหลือออม

1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

สถาบันการเงิน หมายถึง องค์กรที่อยู่ในการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐซึ่งทำหน้าที่รวบรวมเงินออมของประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น ธนาคารพาณิชย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม บริษัทเงินทุน บริษัทประกันชีวิต กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) เป็นต้น

การออม หมายถึง การนำเงินสดส่วนต่างระหว่างรายได้และรายจ่ายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ($\text{Incomes} - \text{Expenses} = \text{Saving}$) ซึ่งเป็นการชะลอการบริโภคหรือการใช้ทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่ในปัจจุบันบางส่วนเอาไว้ เพื่อให้เกิดความสามารถที่จะบริโภคในอนาคตหรือในยามจำเป็น การเก็บออมจะอยู่รูปแบบต่างๆ เช่น ฝากไว้กับสถาบันการเงิน ซื้อหลักทรัพย์ และประกันชีวิตแบบออมทรัพย์ เป็นต้น เพื่อหวังผลตอบแทนและการเพิ่มมูลค่าของสินทรัพย์

รูปแบบการออม หมายถึง รูปแบบการออมเงินที่บุคคลหนึ่งตัดสินใจเลือก เพื่อสนองความต้องการหรือความพึงพอใจของบุคคลนั้น เช่น เงินฝากประเภทต่างๆ สลากออมทรัพย์ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สลาก ธกส.) สลากของธนาคารออมสิน (สลากออมสิน) หุ้นสหกรณ์ หุ้นสามัญ หน่วยลงทุน หุ้นกู้ พันธบัตรรัฐบาล การประกันชีวิต เงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม เงินสะสมเข้ากองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) เป็นต้น

สาธารณูปโภค หมายถึง บริการสาธารณะที่จัดทำเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในสิ่งอุปโภคที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เช่น การไฟฟ้า การประปา